

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОБЛІКУ ІНВЕСТИЦІЙ У ВИНОГРАДАРСТВІ ТА ПІДСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ В ЦЕНТРАХ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

С.С. Стоянова-Коваль, здобувач*

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: облік за центрами відповідальності, вертикально - інтегровані компанії, обліково-аналітична система

Анотація. У статті розглянуті особливості організації обліку за центрами відповідальності у вертикально-інтегрованих підприємствах, а також застосування методу SADT для удосконалення методики обліку інвестицій галузі виноградарства.

Вступ. Ринкова економіка обумовлює підвищення ролі управлінського обліку в діяльності будь якого підприємства. Зростання інтересу керівників підприємств до облікової інформації визначається її важливим впливом при плануванні, контролі і прийнятті управлінських рішень. Зважаючи на це, підготовка і надання своєчасної облікової інформації є однією з основних задач обліку.

Аналіз останніх досліджень. Питанням обліку за центрами відповідальності приділяється багато уваги в наукових працях Бутинця Ф.Ф., Голова С.Ф., Сопка В.В., Джона А.Хіггінса, К. Друрі та інших. Не зважаючи на те, що в економічній літературі не існує єдиної думки з приводу трактування поняття "центр відповідальності", вчені наголошують на актуальності та важливості ведення обліку за центрами відповідальності. Серед різних методів, які використовує управлінський облік для управління затратами, велике значення для функціонування підприємств має облік за центрами відповідальності. Базуючись на повній своєчасній обліковій інформації про розмір і види витрат, керівництво підприємства одержує відомості про використання ресурсів, формування собівартості продукції. В результаті - отримує можливість здійснювати контроль і планування різних господарських показників, аналізувати відхилення від запланованих величин, а, значить, і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Мета даної статті полягає у дослідженні особливостей організації обліку за центрами відповідальності у вертикально – інтегрованих підприємствах та можливості застосування методу SADT для удосконалення методики обліку інвестицій у галузі виноградарства.

Результати досліджень. У виробничих системах, що мають складну організаційну структуру, велике число залежних від них дочірніх підприємств, філіалів, об'єднаних в єдине ціле, центри відповідальності будуються за ієрархічним принципом, тобто мають вертикальну підлеглість. Разом з тим, центри відповідальності можуть будуватися за функціональним принципом. В цьому випадку підприємство розбивається на блоки, які включають підрозділи, об'єднані згідно спільновиконуваних ними функцій, наприклад, виробничий блок, комерційний блок і т.д.

Для вертикально - інтегрованої компанії галузі виноробства використання методології управління проектами дозволяє представити всю діяльність у формі програми, що складається із сукупності проектів, які теж можна вважати центрами відповідальності, таких як:

- організації власних виноградарських розплідників для вирощування високоякісних саджанців для власних потреб і реалізації на сторону;
- придбання власних земельних угідь для організації власних виноградників і розплідників;
- закладки власних виноградників;
- організації первинного виноробства - створення власної сировинної бази;
- організації виробництва виноматеріалів;
- продажу виноматеріалів
- виробництва готової продукції;
- продажу готової продукції;
- створення торговельних марок і послідовного перетворення їх у бренди, забезпечення зростання нематеріальних активів бізнесу;
- створення власної торговельної й дилерської мережі для продажу готової продукції.

Варіант організації аналітичного обліку відповідно до угруповання за проектами можливий уже сьогодні й не вимагає зміни існуючого плану рахунків і механізму обліку. Всі операції при цьому здійснюються аналогічно, тільки капітальні витрати різних проектів довгострокових інвестицій не "змішуються" в одному документі, а диференціюються й збираються в розрізі окремих проектів (при цьому можна ввести кодування проектів). Він може бути прийнятим в системі управлінського обліку, якщо стратегічні заходи включають тільки витрати капітального характеру. Це дозволяє виділяти в бухгалтерському обліку сегменти як інформацію з окремих взятих проектів розвитку бізнесу. Вимога формування в обліку та звітності інформації із сегментів регламентується міжнародним стандартом МСФЗ 14 "Сегментна звітність".

Розробка заходів щодо вдосконалювання обліку, аналізу й аудиту неможлива без формування обліково-аналітичної системи (ОАС). Обліково-аналітична система є частиною загальної системи управління підприємством й взаємодіє з іншими її елементами, тому для чіткого її позиціонування необхідне створення моделі всього бізнес-процесу. Метою моделі є одержання відповідей на деяку сукупність питань, на які сама модель повинна буде дати відповіді із заданим ступенем точності.

Існує кілька основних методів проектування складних систем. В даному випадку було обрано метод SADT Дугласа Росса (Structured Analysis and Design Technique - метод структурного аналізу й проекту-

* Науковий керівник – Г.Г. Кірейцев, доктор економічних наук, професор

вання). SADT-технологія базується на застосуванні декомпозиції моделей систем [1; 2].

Суть структурного підходу до розробки будь-якої інформаційної системи, у такому разі і обліково-аналітичної, полягає в її декомпозиції на функції, що автоматизуються: система розбивається на функціональні підсистеми, які у свою чергу діляться на підфункції, що підрозділяються на завдання і так далі. Структурний підхід повністю кореспондується з методологією управління проектами та стандартом бухгалтерського обліку, що стосується сегментної звітності.

Згідно методології управління проектами, найменшим елементом декомпозиції є процес, метод SADT Дугласа Росса передбачає, що декомпозиція продовжується до конкретних процесів. При цьому система, що автоматизується, зберігає цілісне представлення, в якому взаємопов'язані всі її складові.

Базовими принципами при створенні діаграми є

- принцип вирішення складних проблем методом їх розбиття на менші незалежні завдання, більш зручні та легкі для розуміння і рішення;

- принцип ієрархічного впорядкування - принцип організації складових частин проблеми в ієрархічні деревовидні структури з додаванням нових деталей на кожному рівні. [3; 4].

Обидва принципи повністю відповідають методології управління проектами. В свою чергу процес управління проектами повинен бути належним чином інформатизований, підтримуватися сучасними технологіями для чого необхідно:

- створити й підтримувати в належному стані бази й банки даних по фазах і етапам життєвого шляху проектів;

- впровадити сучасні автоматизовані системи планування й контролю, а також засоби обробки й передачі даних.

При формуванні центрів відповідальності слід прагнути до того, щоб модель центрів відповідальності була наскрізною, причому за кожним центром повинні бути закріплені відповідні місця виникнення витрат. Або іншими словами, для кожного місця виникнення витрат визначений центр відповідальності, в який воно входить і який планує йому встановлені показники. В цілях закріплення будується так звана матриця відповідності місць виникнення витрат центрам відповідальності.

Методологія SADT є сукупністю методів, правил і процедур, призначених для побудови функціональної моделі об'єкту. Функціональна модель SADT відображає функціональну структуру об'єкту, його дії та зв'язки між ними. Основні елементи цієї методології передбачають:

- графічне представлення по блоках моделі. Блоки та дуги SADT-діаграми відображають функцію управління у вигляді блоку, а інтерфейси входу/виходу представляються дугами, що відповідно входять в блок і виходять з нього. Взаємодія блоків один з одним описується за допомогою інтерфейсних дуг і виражають "обмеження", що визначають, як ці функції діють та управляються;

- строгість та точність. Виконання правил SADT вимагає достатньої точності, не накладаючи в той же час зайвих обмежень.

Правила SADT є наступними:

- обмеження кількості блоків на кожному рівні декомпозиції (правило 3-6 блоків);

- ув'язка діаграм (номери блоків);

- унікальність назв (відсутність імен, що повторюються);

- синтаксичні правила для графіки (блоків і дуг);

- розділення входів і управлінь (правило визначення ролі даних).

- відокремлення організації від функції, тобто виключення впливу організаційної структури на функціональну модель.

Методологія SADT може використовуватися для моделювання широкого спектру систем і визначення вимог і функцій, а потім для розробки системи, також і обліково-аналітичної, яка задовольняє цим вимогам і реалізує ці функції. Мова SADT-діаграм, розроблена Дугласом Россом, дозволяє наочно показати всю складність взаємозв'язків між функціональними елементами системи будь-якого підприємства. Відповідно до Положення по веденню бухгалтерського обліку й бухгалтерської звітності в Україні у випадку наявності в організації дочірніх і залежних підрозділів і підприємств, крім власного бухгалтерського звіту, складається зведена бухгалтерська звітність.

Методики побудови зведеної бухгалтерської звітності й вимоги до обліку вхідних у групу юридичних осіб будуть трохи відрізнятися при добровільному й обов'язковому проведенні даної процедури, тому що значною мірою розрізняються мета побудови звітності. Причому відмінність буде, по-перше, у ступені деталізації звітності: оперативна (управлінська) зведена звітність набагато докладніше обов'язкової, при цьому останню можна одержати шляхом спрощення (скорочення й згортання статей) управлінської звітності; по-друге, у частоті складання: організація оперативного зведеного обліку вимагає (для цілей управління) максимального зменшення відрізків часу між складанням консолідованих балансів. Тому варто говорити не про консолідовану звітність, а про консолідований облік, а звітність повинна виступати результатом обліку.

Інформація консолідованого обліку здатна допомогти в рішенні завдань оптимізації оподаткування групи підприємств, організації чіткого руху грошових коштів. Фактично зведений облік є інструмент ефективного фінансового управління групою консолідованих підприємств. Швидше за все, основними користувачами даних зведеного обліку й звітності стануть фінансові директори консолідованих груп і аудиторів.

Крім управлінського і фінансового обліку можливо виділити наступні елементи управлінського обліку для підприємств галузі виноградарства й виноробства: управлінський облік торговельної діяльності, виробничий облік торгівлі виноматеріалами, бюджетування. Саме така структура управлінського обліку сприяє комплексному й оперативному надходженню інформації для цілей прийняття ефективних управлінських рішень. Управлінський облік торговельної діяльності - це функція моніторингу всієї торговельної роботи підприємства й ринку вина й виноматеріалів. У рамках здійснення цієї функції керівництву надходить

інформація, необхідна для призначення оптових і роздрібних цін на вино й виноматеріали; контролю за рухом виноматеріалу усередині фірми й особливо за залишками; контролю за роботою персоналу, що має безпосереднє відношення до обігу виноматеріалу; стимулювання роботи операторів; прогнозування стану ринку вина й виноматеріалів.

Основними розділами сучасного виробничого обліку повинні бути: облік витрат і доходів за їх видами; облік витрат і доходів за центрами відповідальності; облік витрат і доходів за їх носіями.

Висновки. На основі викладеного матеріалу можна зробити висновок що введення центрів відповідальності дасть змогу не тільки підвищити ефективність виробництва, скоротити виробничі витрати, збільшити прибуток підприємства, а й змінити систему управління. Обліково-аналітична система є частиною загальної системи управління підприємством й взаємодіє з іншими її елементами. Вона є складною системою. Для проектування такої складної системи був обраний метод SADT Дугласа Росса (Structured Analysis and Design Technique - метод структурного аналізу й проектування). Центри відповідальності працюють із великою відповідальністю і самостійністю, але водночас вони залишаються частиною цілісного організму підприємства. Але слід зауважити, що ефективна діяльність на основі центрів відповідальності, може мати місце у великих вертикально-інтегрованих компаніях, де чітко визначенні сфери відповідальності. Подальші дослідження будуть пов'язані з практичними аспектами застосування методу SADT з метою удосконалення обліку інвестицій у виноградарстві.

Література

1. Харитонов С.А. Комп'ютерна бухгалтерія 7.7 у системі гнучкої автоматизації бухгалтерського обліку [науково-методичне видання] / С.А. Харитонов - М., 2000. – 540 с
2. Ширококов В.Г. Активно-адаптивна система бухгалтерського обліку в умовах автоматизації управління аграрним виробництвом: теорія й методологія. / В.Г. Ширококов. - Воронеж: Видавництво Воронежського державного університету, 2002. – 160 с.
3. Марка Д.А. Методология структурного анализа и проектирования. / Д.А. Марка, К.М. Мак Гоуэн. – “МетаТехнология”, 1993. – 117 с.
4. Калянов Г.Н. CASE. Структурный системный анализ (автоматизация и применение). / Г.Н. Калянов. - М.: “Лори”, 1996.- 256 с.
5. Левера І.О. Облік за центрами відповідальності в сільськогосподарських підприємствах / І.О. Левера // Облік і фінанси АПК. – 2010. - № 3. – С. 73-76

Стоянова-Коваль С.С. Усовершенствование методики учета инвестиций в виноградарстве и усиление контроля в центрах ответственности

Аннотация. В статье рассмотрены особенности организации учета по центрам ответственности в вертикально-интегрированных компаниях, а также применение метода SADT для усовершенствования методики учета инвестиций отрасли виноградарства.

Ключевые слова: учет по центрам ответственности, вертикально-интегрированные компании, учетно-аналитическая система

Stoyanova-Koval S.S. Improvement of investments account method in viticulture and strengthening of control in the centers of responsibility

Summary. In the article the features of organization of account on the centers of responsibility in vertical-integration companies and also application of SADT method for the improvement of investments account method in viticulture.

Keywords: account on the centers of responsibility, vertical-integration company, registration-analytical system.